

SAJÁT ÍRÁSOK

"A KODÁLY-KÉRDÉSHEZ"

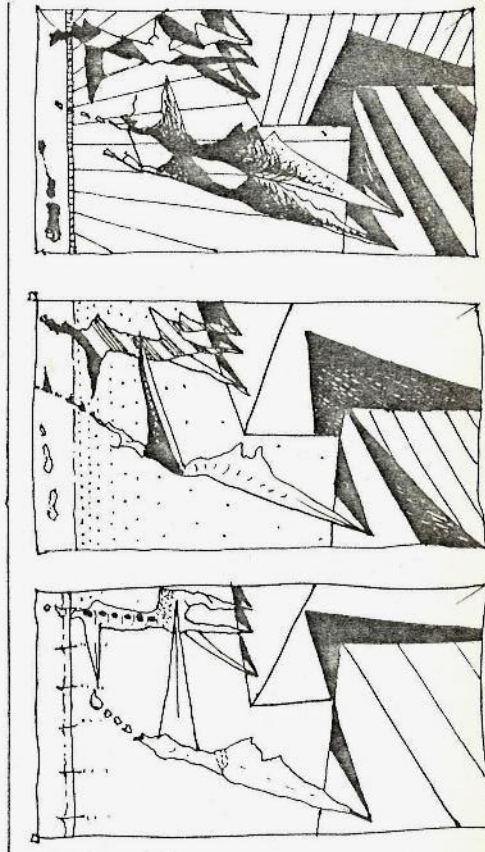
A Kodály-kérdés és a Bartók-kérdés is: egy zenei anyanyelv ügye. Ezt az összefüggést felfejteni nem lehet, mert egy kultúrát befejezettnek, lehetőség-telennek kimondani nem lehet, más érdeklődések és más irányú tájékozódások önvédelmi szempontjainak esetleges jogos elfogultságával sem.

Az ügy lényege könnyen átlátható, és nemcsak az "ötvenes évek" megrekedt szemléletének hozománya. A gubanc szálai, bár igen összekuszáltak, a tisztánlátáshoz, úgy tűnik, a következő három kérdés előítéletmentes, tehát tisztességes megválaszolása lenne szükséges. 1. Milyen zenei, népművelési és kulturális szempontok mérlegén csökkent, illetve alakult át Kodály tette és a magyar zenei nyelviség Kodály kérdése?

2. Mennyiben létjogosult egy nem kodályi, nem bartóki - mondjuk stockhauseni, vagy cagei - zeneszemléleti és gyakorlati rendszer, és mi a várható következménye: nálunk, miként azon kultúrák számára, melyek - ellentétben például az észak-amerikaiival - határozott közösségi hagyományra alapozottak? Ez a kelet-európai zenekultúrákban is érdekes, hiszen itt a szellemi identitást mindössze 50-80 éve vítették ki, mely idő, végtére, semmisség.

3. Kodály szerepe, magatartása, hatása és céljai az "ötvenes évek" kultúrpolitikájában, és ennek következményei.

Az első kérdés feltétlenül ilyen tág kört kell hogy felöleljen, hiszen különbséget kell tennünk egy zeneszerző munkálkodása, keresése, alkotói szabadsága és egy nép, egy közösség sokkal időtlenebb, las-

El Mészáros

Kompartimentbeírás

subb, mert sokkal egzisztenciálisabb szemlélete között. Am éppen ez utóbbi tulajdonságok azok, amelyek egy kultúra lényegét megőrzik, élön és éltetőn őrzik meg, úgy is mint különöset, mint egyedülállót, mint teljeseget. Ez a zenei anyanyelvre is áll, váratlanul és újra. Állni is fog. Ezért nem szerencsés, és nem is szabad a zenei nyelvviség szempontjait az ún. műzene, kifejezetten egyéni, eredetiség központú, sokszor "befutásra" célzó szempontjaival helyettesíteni, netán alárendelt viszonyba hozni. S ha a kodályi és bartóki "vonulat" most nem divatos - de hisz, ez így történik a művészetekben is - egy tágabb időben biztosan "divatos" marad és hatni fog, épp alapépitménye, hozománya, különös érteke miatt. Mert legnagyobb hatású hozománynak épp az tetszik, hogy benne nem a denaturált szépséget és szerűsítő üresség zeng, hanem az ember, és minden, ami az emberben a teljességhez vezet. Ettől persze még eltérhet a zeneszerző, de ez az ő dolga, és egyáltalán nem a fenti kérdés függvénye.

A második kérdés voltaképpen a lényeg. A mélyén alapos gyanú fészkel. Tudniillik, képes-e a találmokra példaként említett két felfogás legalább olyan teljes és megalapozott zenei alapképzést adni, mint a kodályi, az évezredekéből leszűrte, tehát mondhatni: természetelvű, mely ráadásul zenei anyanyelvre alapozott. Hogy a "zene mindenkié" megváltó gesztusát ne is követeljük. Itt valójában egy sajnálatosan döntő jelenség húzódik meg: a folytonosság és a nagyiparilag sematizált világ sémás válsagai közötti magafeszültség.

A válasz, számunkra, mindenesetre nem mindegy, és ha lehet, úgy ezért lehet csak igazán kérdés a "Kodály-kérdés". A harmadikhoz csak annyit, hogy Kodály önzetlensége - úgy vélem - vitán felül áll, és nem hiszem, hogy - mint Breuer János cikkében említ /Kritika, 1979 április/ - a manipulációt az ó irásztalan fogjuk megtalálni.

Szabados György

A JAZZ NYOMORUSÁGA

A jazznek különös története van. A XX. század ipari Amerikája, a pénz gátlástalan nyakkendőös embere mindig is körülötte ólálkodott, és időközönként túlságosan is feltűnően görgette meg az élni és remélni vágyó hangzatokat, s a lelkesedés izzadságcseppeit. Sokan haltak túlon-túl fiatalon bele ebbe az életörömbe oltott halálos szórakoztatásba, különösen a fekete muzikusok, a "négerek", akik azonban mindig is tudták, hogy voltaképp az ő kultúrájukról, az új feltételek közé került régi kultúrájuk sorsáról van szó, s hogy ezért hittel és minőséggel, igazsággal és tudatossággal, gyakran önégető áldozattal kell a kiszajátító pénz és a hatalom ellen megküzdeni. Végül is így lett belőle élet-halál mozgalom és magasrendű zene - a feketéké, melytől egyrészt fél, de amelyre másrészt büszke Amerika, és ami immár nemcsak Amerika.

A jazznek Magyarországon még különösebb a története. Itt sosem érezte meg senki - az egy Bartókon kívül -, hogy valójában mi is ez. Hogy miként a népzenékben, úgy a jazz legjobban alkotásaiban is egy népsőt, népek - sorsának hangjai szólalnak meg; hogy ez egyben mives mai "műzene" is, s hogy itt egy új világ túlkezik, hiszen a jazz szétáradt, szinte mindenütt hatott, és századunk emberének egyik zenei alapélménye lett. Ebből nálunk csak a divatot, az egzotikus szórakoztatást, a kéjes Amerikát, és az egészre rálegyintgető fölényt fogadta be a provincia. Holott, ha értékhátárokat vonunk, a megítélés csak minőségi lehet, műfaji előítéletektől mentes, de abszolút zenei és tartalmi igényű, és a jazznek, az ismeretlen jazznek, e nércén a mai zenében bizony előkelő a helye. Nálunk a kozmopolita bélyeg üttetett